

**Lietuvos Respublikos Seimo
Žmogaus teisių komitetui**

**Lietuvos Respublikos Seimo
Teisės ir teisėtvarkos komitetui**

2017-08-10 Nr. IS-XII-22

Tik el. paštu

**DĖL ŽINIASKLAIDOJE PASKELBTOS INFORMACIJOS APIE GALIMĄ BYLOCK VARTOTOJŲ DUOMENŲ
PERDAVIMĄ TURKIJAI**

Šiuo raštu reiškiamė susirūpinimą ir atkreipiame Žmogaus teisių komiteto ir Teisės ir teisėtvarkos komiteto dėmesį į žiniasklaidoje ir Europos Parlamento nario Petro Auštrevičiaus socialinio tinklo *Facebook* paskyroje pasirodžiusią informaciją, jog Lietuva galimai perdavė Turkijai 150 000 vartotojų, naudojusią virtualių pokalbių programą ByLock, duomenis.

2017 m. sausio 26 d. Turkijos dienraštis „Hürriyet Daily News“ paskelbė straipsnį anglų kalba, kuriameteigiama, jog Turkija rengs naują programos ByLock vartotojų, tariamai susijusių su Fethullah Güleno tinklu, sąrašą po to, kai „[...] Ankara užsitikrino bendradarbiavimą su Lietuva“.¹ Straipsnyje nurodoma, kad Turkijos žvalgybos pareigūnai buvo įsilaužę į Lietuvoje esantį ByLock serverį ir atsisiuntė duomenis apie programos vartotojų IP adresus. Publikacijoje rašoma, jog „[a]not pranešimų, Lietuvos pareigūnai neseniai nusprendė bendradarbiauti su Turkija šiuo klausimu [...]“. Straipsnyje teigiama, kad „[...] Lietuva, pranešama, suteikė Turkijai informaciją apie maždaug 150 000 ByLock vartotojų, ir su šia nauja informacija Turkijos pareigūnai parengs atnaujintą įtariamųjų, susijusių su Güleno tinklu, sąrašą“.

Atkreipiame Komitetų dėmesį, kad po 2016 m. liepos 16 d. organizuoto nepavykusio perversmo Turkijos žvalgybos, teisėsaugos ir teisminės institucijos Turkijos valdžios įsakų pagrindu vykdė ir tebevykdė masinius palankumu politinei opozicijai įtariamų asmenų sulaikymus. Šie asmenys kaltinami dalyvavimu opoziciniame Fethullah Gülleno judėjime, kurį Turkijos valdžios institucijos laiko teroristine organizacija ir įtaria perversmo organizavimu.

Nuo perversmo dienos, 2017 m. liepos 7 d. duomenimis, buvo sulaikyti 50 504 asmenys; 168 801 asmens atžvilgiu pradėti teisiniai procesai dėl jų įtariamo dalyvavimo perversme;² 145 711 asmenų buvo atleisti iš darbo arba pareigų valstybės tarnyboje; uždarytos 184 žiniasklaidos priemonės; sulaikyti 273 žurnalistai; uždarytos 2099 mokyklos ir universitetai.

¹ „Turkija rengs naują „ByLock sąrašą“ po Rusijos remiamo bendradarbiavimo su Lietuva“, Hürriyet Daily News, 2017-01-26, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-to-prepare-new-bylock-list-after-russia-backed-cooperation-with-lithuania-.aspx?pageID=238&nID=108998&NewsCatID=509>

² „Turkijos Teisingumo ministras Bozdağ teigia, kad nuo perversmo bandymo buvo sulaikyti 50,504 asmenys“, www.turkeypurge.com, <https://turkeypurge.com/justice-minister-bozdag-says-50504-arrested-since-coup-attempt> Internetinėje svetainėje www.turkeypurge.com pateikiami statistiniai duomenys, parengti remiantis Turkijos institucijų skelbiama informacija

Didelė dalis asmenų buvo atleisti arba sulaikyti tuo pagrindu, jog savo mobiliajame telefone turėjo įsidiegtą ByLock programą. Turkijos pareigūnų teigimu, šią virtualią pokalbių šifruojančią programą savo komunikacijai naudojo Fethullah Gülleno judėjimo nariai, todėl jos turėjimas telefone rodo sąsajas su judėjimu ir įsitraukimą į perversmo organizavimą.³

2017 m. gegužės 4 d. Turkijos žvalgybos tarnyba (MIT) nustatė ir Ankaros Vyriausiojo prokuroro biurui perdavė 215 000 asmenų, parsisiuntusių ByLock programą, tapatybes.⁴ Vien programos atsisiuntimas ir jos turėjimas mobiliajame telefone tapo pagrindu Turkijos teismams teisti asmenis, nereikalaujant jokių kitų įrodymų dėl šių asmenų neteisėtų veiksmų ir kaltės, t.y. programos turėjimas telefone savaime traktuojamas kaip „dalyvavimas ginkluotos teroristinės organizacijos veikloje“ ir kaip pakankamas kaltės įrodymas. 2017 m. birželio 14 d. Turkiją Jungtinių Tautų Baudžiamųjų Tribunalų Tarptautiniame Mechanizme atstovaujantis teisėjas Aydin Sefa Akay už ByLock programos naudojimą buvo nuteistas septynerių metų ir šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme.

Masiniai asmenų sulaikymai dėl ByLock turėjimo ir/ar naudojimo, vykdomi abejotinais teisiniais pagrindais, tęsiasi toliau: remiantis Turkijos valstybinės naujienų agentūros pranešimais, 2017 m. liepos 16 d. sulaikyta 116 asmenų; 2017 m. liepos 21 d. - 159 asmenys; 2017 m. liepos 25 d. - 28 asmenys; 2017 m. rugpjūčio 4 d. įsakymas sulaikyti priimtas 59 asmenų atžvilgiu.⁵ 2017 m. liepos 5 d. dėl tariamos „paramos teroristinėms organizacijoms“ buvo sulaikyti skaitmeninio saugumo seminare Turkijoje dalyvavę 9 žmogaus teisių aktyvistai, tarp jų ir po vieną Švedijos bei Vokietijos pilietį.

Šiame kontekste didelį susirūpinimą kelia šių metų sausio 26 d. paskelbta ir rugpjūčio 1 d. į viešąją erdvę Europos Parlamento nario Petro Auštrevičiaus pakartotinai iškelta informacija apie galimą Lietuvos institucijų bendradarbiavimą su Turkija, perduodant šiai šaliai ByLock vartotojų duomenis.⁶

Pažymime, kad Lietuva 2011 m. buvo perdavusi duomenis apie Baltarusijos žmogaus teisių aktyvisto Alesio Beliackio banko sąskaitas Baltarusijos valdžios institucijoms. Šios informacijos pagrindu Alesis Beliackis buvo nuteistas, nubaustas ketverių su puse metų laisvės atėmimo bausme ir iš jų kalėjo trejus metus.

Atsižvelgiant į tai, kad ByLock vartotojų duomenų galimas perdavimas Turkijai galėjo prisidėti prie Turkijos valdžios institucijų vykdomo masinio asmenų laisvės ribojimo ir abejotinais pagrindais vykdomų teisminių procesų šių asmenų atžvilgiu, bei į tai, kad Lietuvoje, mūsų žiniomis, oficialaus tyrimo, patvirtinusio ar paneigusio šią informaciją, nebuvo, kreipiamės į Žmogaus teisių ir Teisės ir teisėtvarkos komitetus su prašymu:

- a) ištirti, ar Lietuvos Respublikos institucijos yra ar buvo gavusios iš Turkijos institucijų prašymą (-ų) bendradarbiauti perduodant ByLock programos vartotojų duomenis, saugomus Lietuvos teritorijoje esančiame serveryje;
- b) ištirti, ar Lietuvos Respublikos institucijos patenkino Turkijos institucijų prašymą (-us) perduoti ByLock programos vartotojų duomenis;
- c) jeigu toks tyrimas Komitetuose buvo, yra ar bus atliekamas, suteikti Žmogaus teisių stebėjimo institutui informaciją apie jo rezultatus;
- d) apsvarstyti, ar šiuo metu Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse, įstatymuose ar kituose teisės aktuose yra įtvirtinti pakankami saugikliai siekiant užkirsti kelią asmens duomenų perdavimui kitų šalių valstybės institucijoms, kai tokie duomenys šių institucijų gali

³„Turkijos perversmo planuotojų naudota „mėgėjiška“ programa padėjo atrasti jų tinklus“, The Guardian, 2016-08-03, <https://www.theguardian.com/technology/2016/aug/03/turkey-coup-gulen-movement-bylock-messaging-app>

⁴ „MIT perdavė 215 000 Bylock vartotojų sąrašą prokurorui“, Turkish Minute, 2017-05-04, <https://www.turkishminute.com/2017/05/04/mit-submits-list-of-215000-bylock-users-to-prosecutors-office/>

⁵ Andalou Agency, <http://aa.com.tr/en/search/?s=bylock>

⁶ <https://www.facebook.com/petras.austrevicius/posts/10214370968814071?pnref=story>

būti panaudojami tų asmenų neteisėtam persekiojimui ar kitiems šių asmenų teises pažeidžiantiems veiksams;

e) nustačius, jog tokių saugiklių trūksta, apvarstyti jų įtvirtinimo susijusiuose teisės aktuose galimybę.

Jūsų atsakymo lauksime Jums patogiu būdu: el. paštu hrmi@hrmi.lt arba adresu Žmogaus teisių stebėjimo institutas, Didžioji g. 5, LT-01128, Vilnius.

Pagarbiai

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'NB', is centered on a light gray rectangular background.

Natalija Bitiukova
Žmogaus teisių stebėjimo instituto
Direktoriaus pavaduotoja teisės klausimais